

SKUPINOVÁ INTERAKCE V CANISTERAPII GROUP INTERACTION IN CANISTHERAPY

Jiřina Lacinová

Sdružení Samaritán, Brno

X: 1–122, 2008
 ISSN 1212-4117

Summary

The contribution presents the first method of the use of dogs for canistherapy, which was established in the Czech Republic. Different short-term and long-term programmes are shown aimed at improvement of the health condition of handicapped children with the help of dogs.

Key words: Method – canistherapy – children with health handicaps

Souhrn

Príspevok predstavuje prvú metódu využitia psů pro canisterapii, která byla v České republice vytvořena. Jsou představeny různé krátkodobé i dlouhodobé programy, jejich cílem je – pomocí využití psů – zlepšit zdravotní stav dětí s postižením.

Klíčová slova: metodika – canisterapie – děti se zdravotním postižením

Ráda bych vám ve větším časovém odstupu od realizace představila první metodiku využití psů pro canisterapii, která byla v naší republice pro oblast praxe vytvořena. Šlo o využití velké skupiny saňových psů pro interakci s velkou skupinou dětí s různými typy postižení, využívanou především na ozdravných pobytech (ale i jinde).

Tato metodika byla poprvé veřejně představena na světové konferenci IAHAIO v Ženevě r. 1995 (i s videoprezentací ji představila její autorka Dr. Jiřina Lacinová ze Sdružení Filia), kde vzbudila značný zájem a ohlas. Dodnes je celosvětově ojedinelou, ale stále obdivovanou.

Metodika byla sice svým způsobem specifická, nicméně její stěžejní principy bylo a je možno využít i pro jiné typy této skupinové interakce. Poněvadž je to již několik let, kdy metodu v praxi nevyužíváme, dovolujeme si představit ji novým provozovatelům canisterapie coby inspiraci znovu. Je totiž efektivnější nežli jiné metodiky, takže by bylo škoda nechat ji upadnout v zapomnění. Zkuste se zamyslet, zda právě vaše terapeutické týmy by nemohly něco podobného vytvořit pro vlastní nasazení na vhodných akcích. Samozřejmě s příslušnou modifikací pro vámi využívaná plemena.

Pracovníci našeho sdružení FILIA v Brně, které se jako první u nás systematicky zabývalo

nasazením psů pro terapeutické využití pro pomoc handicapovaným dětem - Dr. Jiřina Lacinová a Karel Tůma – byli tehdy zároveň vlastníky závodně úspěšného spřežení saňových psů – aljašských malamutů. Při mnoha závodech i řadě propagačních programů pro děti si všimli jejich neobyčejné přítulnosti k jakýmkoliv lidem a především jejich přirozené lásky k dětem. Vzhledem k tomu, že Dr. Lacinová je zároveň dětská psychologka, napadlo ji tehdy, že by se této jejich nápadné vlastnosti dalo využít i pro terapeutické účely. Nutno poznamenat, že v naší zemi v té době (r. 1993) nebylo o terapii pomocí zvířat známo téměř nic, oficiálně připuštěna byla pouze hippoterapie. I ze strany úřadů bylo pohlíženo na psa uvnitř lidské skupiny značně negativně. Jakýkoliv pokus prosadit něco podobného se setkával s výsměchem a nepochopením. Realizovat tyto programy stálo mnoho úsilí a privátních finančních prostředků, ale díky velkému nasazení v oblasti propagace se postupně dařilo tyto postoje zmírnit.

Přes tyto počáteční nesnáze jsme v rámci našeho sdružení realizovali celou řadu praktických programů (např. 22 ozdravných pobytů s canisterapií) a sami jsme byli překvapeni jejich pozitivními výsledky. V období od r. 1993 do

r. 2005 prošly některou z forem našich programů již tisíce dětí, z toho asi dvě třetiny zdravotně postižených. V současnosti již nevlastníme žádné terapeutické psy a rozvoj oboru podporujeme pouze na teoretické bázi (pořádání mezinárodních seminářů, přednášek, školení, výuka studentů, poradenské centrum, pomoc Canisterapeutické asociace (dále jen CTA).

Postižení dětí na těchto akcích byla různá – sociální i zdravotní – od dětí s mentálním postižením přes smyslové vady (nevidomí, neslyšící), autismus, tělesné postižení až pro kardiaky a revmatiky. Některé akce umožňovaly integraci do zdravé populace. Naše programy se dělily na jednorázové akce (vystoupení např. na Dnu dětí, Mikulášské besídce apod.), jež mnohdy měly především propagační charakter, krátkodobé programy (víkendové pobyty v různých zařízeních a ústavech) a dlouhodobé programy (letní a zimní prázdninové tábory, celoroční výchovkové středisko na škole pro nevidomé). Obsahem těchto programů bylo systematické působení (různými formami) ve smyslu získávání informací i emočně libých zážitků se saňovými psy. Tyto emočně libé prožitky navozovaly zlepšování zdravotního stavu pomocí principů, na nichž je postavena celá canisterapie, pouze zhuštěnou formou, již skupinová interakce umožňuje.

Používali jsme 12 aljašských malamutů obojího pohlaví (všichni byli rovněž sportovně využitelní), při výběru místa jsme upřednostňovali romantické a přírodní scenérie, aby byl umocněn celkový zážitek z programu. I když jsme neměli možnost provést exaktní vědecký výzkum (námi podávané žádosti o výzkumné granty nebyly nikdy přijaty), mohli jsme pozorováním konstatovat řadu přínosných efektů u dětí: zmírnění či odstranění kynofobie, zlepšení schopnosti komunikace, odstranění agresivních projevů vůči zvířatům i sobě, zlepšení emocionality a porozumění zvířatům i přírodě. Spolupracovali jsme i s hippoterapeutickým sdružením Piafa Vyškov (dále jen Piafa), které tehdy canisterapii neprovádělo (podle nás koně a psi vždy patřili k sobě). Jako zvlášť pozitivní jsme konstatovali skutečnost, že děti měly možnost seznámit se nejdříve s menším zvířetem, než je kůň (který u mnohých úzkostnějších dětí vyvolává tenzi). Toto poznání později využila Piafa pro vytvoření vlastních canisterapeutických aktivit.

Za zajímavé zjištění jsme považovali i fakt,

že naši psi spolehlivě rozlišili situaci závodů a práci se zdravotně postiženými, kdy se intuitivně chovali zcela jinak.

Naše sdružení se v průběhu aplikace těchto programů orientovalo i na rozvoj koncepce využití saňových psů při sportu pro zdravotně postižené, především nevidomé a vozíčkáře (skijöring pro nevidomé, jízda na SACCO-vozíku pro paraplegiky), což přineslo též mnoho zajímavých zjištění a podnětů.

A jaká byla naše další zjištění ohledně využití spřežení saňových psů pro terapeutické účely?

1. Velká fyzická a především psychická robustnost rasy aljašský malamut, umožňující snášet nevšední fyzickou i nervovou zátěž, a to i po delší dobu.
2. Velký počet psů ve smečce, umožňující rozdělit pozornost a nápor velké skupiny dětí na jednotlivé psy, takže nedochází k rychlému nervovému přetížení zvířete.
3. Jejich exotický vzhled a historie (Londonovy příběhy apod.) usnadňuje vytváření programové náplně (vše – včetně her, videoprogramů, písni, výtvarných činností atd. – koncipujeme v duchu „zlaté horečky“ na Aljašce).
4. Okolnost, že jde o slavné a sportovně úspěšné spřežení (3x vicemistři Evropy, vystupovali v televizi, ve filmu atd.), usnadňuje emoční vazbu, neboť děti považují za čest moci se s nimi blíže seznámit.
5. Jednoduchá údržba, velká zdravotní odolnost, adaptace na jakékoliv prostředí a osoby, ochota snášet časté transporty, odpadá nutnost speciálního ubytování pro psa (i ve špatném počasí snáší pobyt venku).
6. Děti pozitivně reagují a lehce vytvářejí citovou vazbu ke zvířeti, které je může i povozit (máme za tímto účelem speciálně konstruovaný vozík a upravené sáně).
7. Malá hlučnost (neštěkají).
8. Možnost stálé instalace psů na tzv. stake-outu (speciální úvaz saňových psů), takže děti mají možnost kdykoliv se přijít se psy pomazlit.
9. Vyšší ovladatelnost této rasy než u jiných saňových psů (husky) umožňuje i volné vycházky se psy do přírody, kdy se děti i psi mohou dosyta vydovádět.
10. Možnost sportovního využití (skijöring, jízda se spřežením, např. pomocí speciální-

ho vozíku SACCO, vydatná pomoc při tahu invalidního vozíku ...).

11. Tyto programy jsou atraktivní pro všechny věkové kategorie i mentální úrovně.
12. Přirozená možnost přímé návaznosti na ekologickou výchovu.
13. Tento psí „brain-washing“ má daleko výraznější terapeutický efekt než obvyklé způsoby působení pomocí zvířete (pouhá možnost kontaktu).
14. Neobvykle velká skupina vzhledově atraktivních psů vyvolává daleko vyšší frekvenci počtu návštěv, pozorování a kontaktů, než by tomu bylo u osamocенého psa.
15. Skupina psů sama automaticky zvyšuje frekvenci kontaktů, neboť při mazlení se s jedním psem ostatní důrazně vyžadují totéž.
16. Silný smečkový pud saňových psů eliminuje konflikty, které by zřejmě v tak velké skupině psů vznikaly v případě jiné rasy.
17. Velmi pozitivní je skutečnost, že dítěti není přidělen určitý pes k terapii, nýbrž si může samo aktivně zvolit podle vzhledu a povahy psa.

Naše hojné zkušenosti s tímto druhem terapeutického působení nám již v r. 1995 umožnily stanovit i obecné a předběžné metodologické zásady tohoto typu práce (canisterapie pomocí psího spřežení):

1. Na delších pobytech by psi neměli působit pouze jako doplňující atrakce, nýbrž jako tematické i faktické centrum veškerého dění.
2. Při počtu asi 50 dětí ve skupině (optimální počet) je potřeba minimálně 6 psů.
3. Minimální kontakt dětí se psy celkem 2 hodiny denně – nutno regulovat s ohledem na odpočinkový režim psů.
4. Je nutný permanentní dozor u psů – hledisko bezpečnosti jak dětí, tak zvířat.
5. Děti mají hned zpočátku získat maximum teoretických informací o saňových psech (historie, využití, povahové vlastnosti rasy, poznatky o saňovém sportu...) – tyto informace využít i při sestavování programu.
6. Nutnost vždy předem poučit celou skupinu dětí o pravidlech zacházení se psy (v průběhu pobytu znalosti rozšiřovat).
7. Pracovníci seznamující děti se psy by měli být skutečnými odborníky v dané oblasti

(teoretické i praktické kynologické znalosti).

8. Nezbytná úzká spolupráce s odborníky z oblasti zdravotně postižených dětí (psycholog, pediatr, pedopsychiatr, speciální pedagog), z nichž někdo musí být vždy přítomen všem programům.
9. Zvýšená veterinárně hygienická péče o psy, především časté a důkladné parazitologické kontroly.
10. Je vhodné děti maximálně zapojovat i do péče o psy (krmení, kartáčování, úklid, vedení při procházce).
11. Je vhodné volit psy vzhledově co nejvíce rozlišitelné, aby se děti mohly zapamatovat jejich jména a případně si ve skupině vybrat svého oblíbence.
12. Klasickou výstroj saňových psů je nutno přizpůsobit konkrétním potřebám zdravotně postižených, důraz na bezpečnost (upoutání, přílba, spolehlivý brzdící systém ...).
13. Je vhodnější smečku sestavit ze starších a klidnějších zvířat, případně mladé a temperamentní jedince umístit na vzdálenější pozice.
14. Nutnost pravidelné pohybové zátěže celé skupiny psů.
15. Za samozřejmost považujeme nutnost ihned vyřadit z terapeutické skupiny zvířata, která se jakkoliv neosvědčila (slabší neurotyp, přílišná hlučnost apod.).
16. Je žádoucí psy prostorově situovat tak, aby žádnou formou neznepříjemňovali nikomu pobyt (+ průběžný úklid stanoviště).
17. Nutná perfektní ovladatelnost všech psů – jednotlivě i spřežení jako celku.
18. Dětem s kynofobií je nutno věnovat zvýšenou individuální pozornost a péči; je vhodné začlenit je do skupiny dobře kontaktujících dětí.
19. Ze zdravotních postižení, u nichž se tato terapie aplikuje, považujeme za nevhodné pouze postižení kůže a některé alergie.
20. Nelze počítat s masovým rozšířením této finančně i personálně náročné metody (o to více by mělo být podpořeno, pokud se tato nepříliš běžná možnost vyskytne).

***Literatura dostupná u autora příspěvku**

Jiřina Lacinová
jir.lacinova@seznam.cz